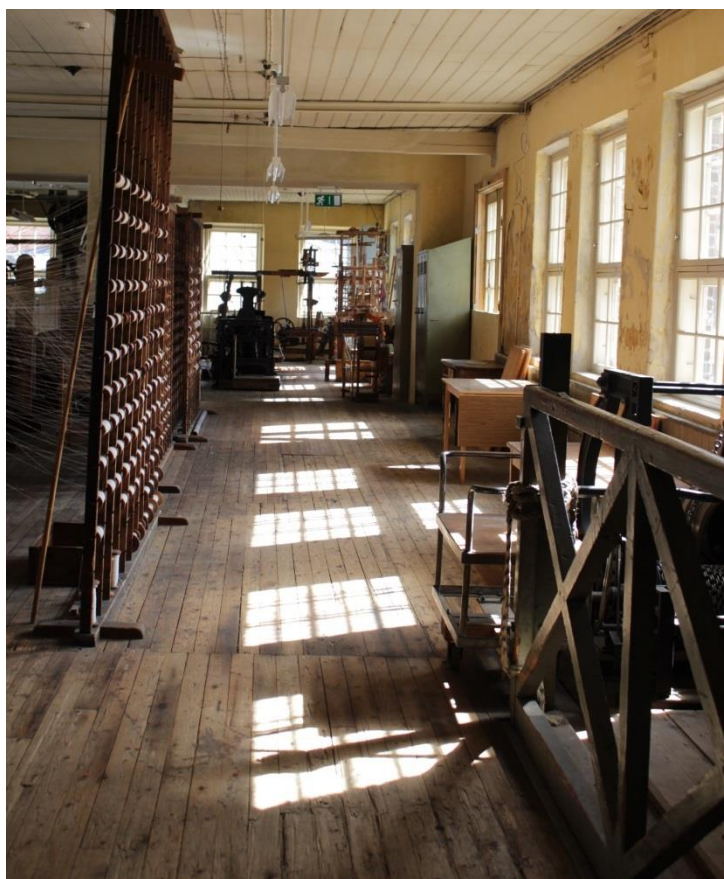

L I N D H O L M

R E S T A U R E R I N G A B

tekniska och antikvariska projektörer

GÖTEBORGS REMFABRIK

Vård- och underhållsplan DEL 1

Inledning, historik, skyddsstatus och kulturhistorisk lagstiftning

Göteborg 2015-04-21

Martin Lindholm
Anna Rodin
Josefine Bengtsson

L I N D H O L M
R E S T A U R E R I N G A B

DROTTNINGGATAN 29
411 14 GÖTEBORG
TEL: 031-336 09 40

E-POST: martin@lindholm-restaurering.se
anna@lindholm-restaurering.se
josefine@lindholm-restaurering.se

HEMSIDA: www.lindholm-restaurering.se

1. INLEDNING.....	4
<i>Uppdragsbeskrivning</i>	<i>4</i>
<i>Administrativa uppgifter.....</i>	<i>6</i>
<i>Vård- och underhållsplanens syfte.....</i>	<i>6</i>
2. HISTORIK.....	7
<i>Göteborgs Remfabrik.....</i>	<i>7</i>
<i>Historik.....</i>	<i>9</i>
<i>Byggnadskronologi</i>	<i>15</i>
<i>Översiktlig ålderslegend.....</i>	<i>16</i>
3. SKYDDSTATUS OCH KULTURHISTORISK VÄRDEBESKRIVNING.....	20
<i>Byggnadsminnesskydd.....</i>	<i>20</i>
<i>Planförutsättningar</i>	<i>23</i>
<i>Övriga skyddsbestämmelser</i>	<i>24</i>
<i>Skyddsföreskrifter i vård- och underhållsplanen.....</i>	<i>24</i>
<i>Kulturhistorisk värdebeskrivning.....</i>	<i>25</i>
7. KÄLLFÖRTECKNING	27

DEL 1

1. INLEDNING

Denna vård- och underhållsplanering för Göteborgs Remfabrik är utarbetad av Lindholm Restaurering AB på uppdrag från Higab. Statusbedömning av VVS är utförd av K.M.R. Luftbehandling VVS konsulter genom Kenneth Mattsson Ramme. Statusinventering av el- och telesystem är utförd av Rejlers ingenjörer AB. En separat vård- och underhållsplan för maskinparken har tagits fram av industrian antikvarie Ida Dicksson.

Uppdragsbeskrivning

Göteborgs Remfabrik utgör byggnadsminne och enligt byggnadsminnesförklaringen ska vård- och underhållsarbeten utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. I uppdraget att ta fram en vård- och underhållsplan för Göteborgs Remfabrik har bland annat ingått att redogöra för historik, gällande skyddsbestämmelser och kulturhistorisk värdering samt att göra byggnadsbesiktningar innefattande skadebesiktning samt åtgärdsförslag. I uppdraget har också ingått att ta fram antikvariska råd och riktlinjer för vård- och underhåll av såväl byggnader som skyddade inventarier.

Disposition och läsanvisningar

Vård och underhållsplanen är uppdelad i två delar. Del 1 innehåller översiktlig historik med kronologi och ålderslegend, skyddsstatus och kulturhistorisk värdebeskrivning.

Del 2 innehåller bland annat översiktlig exteriör och interiör beskrivning inklusive rumsbeskrivning samt miljöbeskrivning. Den översiktliga beskrivningen följs av teknisk beskrivning, status samt åtgärdsförslag.

Delen med rubriken *Teknisk beskrivning, status samt vård- och underhållsåtgärder* innehåller inventering och åtgärdsförslag för byggnadernas stomme, fasad, tak och interiörer men också för miljön. Detta är den centrala delen i vård- och underhållsplanen som innehåller all väsentlig information som rör åtgärder, underhåll men också kulturhistorisk anvisning och värdering av enskilda byggnadsdelar. Byggnadsstomme och fasadernas delar beskrivs utförligt och interiören beskrivs rumsvis utifrån befintlig rumsnumrering. Därefter föreslås åtgärder och tidsintervall för när det kan vara lämpligt att utföra olika typer av arbeten. Här kan också utläsas om det krävs konservator eller om det rör sig om en enklare kategori åtgärder. Slutligen ges en kulturhistorisk anvisning som anger byggnadsdelens kulturhistoriska status och hur den skall hanteras.

Därefter följer ett avsnitt för generella antikvariska råd och riktlinjer om förhållningssätt vid vård- och underhåll av byggnaderna, interiörerna och miljön samt instruktioner för städning.

Vård- och underhållsplanen finns även sammanställd i en tabell som är införd i Higabs digitala underhållssystem Incit Xpand. Sammanställningen innehåller dock inga detaljer avseende åtgärdsförslagen och det är därför väsentligt att den används parallellt med underhållsplanen där åtgärderna sätts i sitt sammanhang och förklaras ytterligare.

Besiktningsrapporter gällande tekniska installationer som el och VVS redovisas som bilagor till vård- och underhållsplanen. Detsamma gäller den separata vård- och underhållsplanen för maskinparken.

Löpande arbete med planen

För att vård- och underhållsplanen skall hållas aktuell skall den uppdateras kontinuerligt efter genomförda åtgärder. Om dokumentet fylls på efterhand med nya uppgifter kan det behålla sin relevans för byggnadens underhållsbehov under många år. Men utan fortlöpande redigering kommer planen att så småningom tappa i aktualitet och tillförlitlighet.

Administrativa uppgifter

Fastighetsbeteckning:	Gårda 23:14 (tidigare BLEKET 5, 7, 8)
Adress:	Åvägen 15
Byggnadsår:	1901 (fabriksbyggnad), 1918 (magasin), 1921 (garage)
Byggnader:	Fabriksbyggnad, magasin, garage
Ursprunglig användning:	Remfabrik
Nuvarande användning:	Museum
Förvaltare:	Higab

Vård- och underhållsplanens syfte

Vård- och underhållsplanen syftar till att säkra byggnadens tekniska status, karaktär och kulturhistoriska värde i ett längre förvaltningsperspektiv och skall för förvaltaren utgöra ett rationellt verktyg för en långsiktig och varsam fastighetsförvaltning.

2. HISTORIK

Göteborgs Remfabrik

Göteborgs Remfabrik är del av en sammanhängande industrimiljö längs med Mölndalsån i stadsdelen Gårda. Miljön innehåller kvarter med ett antal bevarade fabriksanläggningar; somliga ståtligare än andra, andra mer oansenliga men kanske desto mer typiska. Längre österut in i kvarteren, från Mölndalsån sett, finns en mängd äldre arbetsbostäder.

Den oregelbundna bebyggelsen med varierande hushöjder och enstaka friliggande hus bidrar till en omväxlande gatubild längs med Åvägen. Den östra åkantens naturstensmur och den västra åsidans grönska bidrar till miljöns karaktär. I kvarteret Bleket på hörntomten Åvägen/Bleke Allé ligger Göteborgs Remfabrik. Själva fabriksbyggnaden är en enkel tegelbyggnad i tre våningar. Den är vid norra gaveln sammanbyggd med en tegelbyggnad (också den byggnadsminnesförklarad), ursprungligen tillhörande hästkosömfabriken The United Horse Shoe & Nail Co. Från åsidan sedd kan betraktaren lätt uppfatta det som att den gamla hästkosömfabriken är del av remfabrikens fabriksbyggnad.

Fastigheten omgärdas i söder mot Åvägen och i väster mot Bleke Allé av ett manshögt falurött träplank. Från Åvägen nås den stenlagda gården via genomgången i fabriksbyggnaden och genom den breda porten i planket. Gårdsplanen – navet i denna fabriksmiljö – omgärdas av fabriksbyggnaden med huvudlänga i väst och gårdsflygel mot norr, i öster av en garagebyggnad och i söder av en magasinsbyggnad. På garagets baksida kan spår ses av den tidigare brandmur som uppfördes som skydd mot disponentsvillan på tomten intill. Tomten där den nu rivna disponentsvillan låg är numera parkeringsplats. Intill fabriksbyggnadens södra gavel finns en mindre skjultillbyggnad.

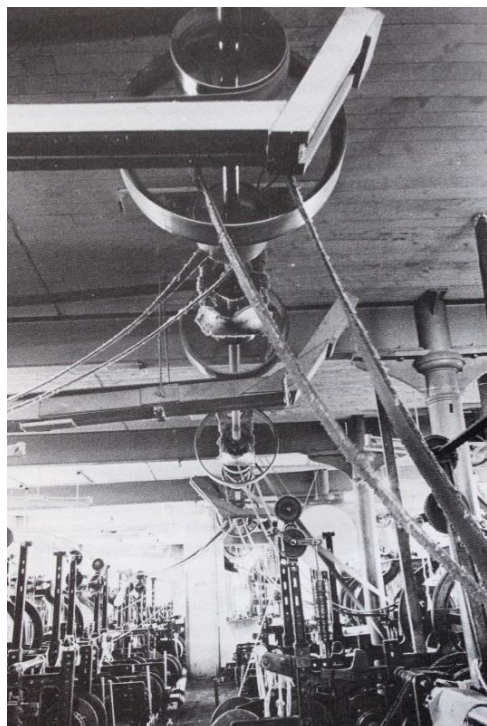

Den kullerstensbelagda gården har sin kontrast i trädgården på södra sidan magasinet där högresta fruktträd står kvar. Kontrasten mellan hårdlagda, bullriga fabriksgårdar och lummiga, lugna bostadsgårdar är typisk för Gårda. Särskilt tydlig ska kontrasten ha varit mellan gårdsplanen och den nu försvunna villaträdgården.

Fabriksbyggnadens omkring 1550 m² stora golvyta har rymt remproduktion med maskineri och utrymmen för tvinning, varpning, bomning, spolning, vävning, impregnering och skarvning. För drift och underhåll fanns snickeri, metallverkstad och smedja. Ett lager för färdiga remmar finns inom fabriksbyggnaden och här och var fanns vrår avsedda för arbetarnas ombyte och raster. Kontoret lades i nära anslutning till fabrikssalarna, men också avskilt av trapphuset emellan.

Historik

Göteborgs Remfabrik i Gårda var del i industriernas expansion över Göteborgs stadsgränser från 1800-talets mitt fram till 1910-tal. Gårda blev ett av de nya så kallade fabriks- och arbetarsamhällena. Mölndalsån var starkt bidragande till fabrikernas tillkomst här eftersom den både gav vatten till ångpannorna och en transportled för råvaror och kol. Främst textilindustrier etablerades i Gårda. Samhällets södra del var nästintill helt utbyggt med relativt tät och stadsmässig bebyggelse när det införlivades i staden Göteborg år 1922. Fabrikerna längs Mölndalsån kom att bli en betydelsefull del av näringslivet. Framförallt textilindustrin var basen för det industriella genombrottet i göteborgsområdet.

Drivremmar på plan två. Bild från Birgersson/Wrigglesworth 1983

Aktiebolaget Göteborgs Remfabrik grundades år 1891 av Harald Zetterström för tillverkning av vävda textilremmar. Den samtida industrin var beroende av drivremmar av olika typer. Remmarna användes för kraftöverföring mellan kraftkälla och maskiner. På större fabriker kunde det finnas hundratals, ibland tusentals, drivremmar. Även Remfabriken använde sig av drivremmar som kopplade till huvudaxel och delaxlar drev hela maskinparken. Behovet av remmar var således mycket stor och remfabrikerna hade en nyckelroll inom den svenska industrin under tidigt 1900-tal.

Expansion och tillbyggnad

Remtillverkningen på Göteborgs Remfabrik utfördes till en början i en träbyggnad som totalförstördes i en brand år 1900 och då ersattes av nuvarande fabriksbyggnad på samma plats. I anslutning till flygeln på gårdssidan uppfördes pann- och maskinhus samt en hög skorsten. Produktionen växte snabbt fram till

första världskrigets slut. Antalet anställda var vid den här tiden som flest, med omkring 40 personer. Maskinparken tilltog och fabriken fick byggas till. Gårdsflygeln förlängdes i två etapper. Den första genomfördes år 1907 vid bygget av ett nytt ångpannehus. Då utökades den redan något utskjutande bottenvåningen (ångmaskinrum/blivande torkrum samt tidigare ångpannerum/blivande transformatorrum) ytterligare, till byggnadens nuvarande östra gräns. Den andra etappen innebar att den tidigare fristående skorstenen byggdes in i fabriksbyggnaden. Samtidigt byggdes de två översta våningarna ut över den redan utbyggda bottenvåningen. År 1913 gjordes en tillbyggnad i plåt på fabrikens norra del. Det var ett avsynings- och paketeringsskjul i plåt¹. Ett öppet skjul stod fram tills skjulen revs 1979 bredvid tillbyggnaden från 1913 längs med norra plankets fortsatta sträckning².

¹ Birgersson, Lisbeth & Wrigglesworth, Trad (red.) (1983)

² Arbetsgruppen för Remfabrikens bevarande (1978) s. 13

Bygga av magasin och garage

År 1916 elektrifierades transmissionssystemet. Den stora ångmaskinen ersattes med två elektriska motorer. Ångpannerummet fick nu rymma transformatorn och en nyinrättad liten verkstad.

1917 köptes tomten sydöst om fabrikstomten. Där fick en befintlig villa byggd 1908 inrymma disponentbostad. År 1918 köptes granntomten upp då bolaget var i behov av en magasinsbyggnad. Denna byggdes i trä i två våningar och innebar att maskindelar, råvaror och avfall kunde flyttas ut för att ge utrymme för den ökade produktionen. 1921 byggdes ett garage med plats för två bilar intill en utbyggnad på disponentvillan. I garaget stod fabriken lastbil och disponentens egen bil. Båda fordonen är bevarade.

Remfabriken, magasinet och disponentsvillan. Foto från 1943. Bild från Birgersson/Wrigglesworth 1983

Garaget med brandvägg bakom. Magasinet skymtar till höger i bild. Fotografi taget 1979 signatur S.W (Göteborgs stadsmuseums arkiv)

Varpsalen/föreberedningssalen 1949. Bild från Birgersson/Wrigglesworth 1983

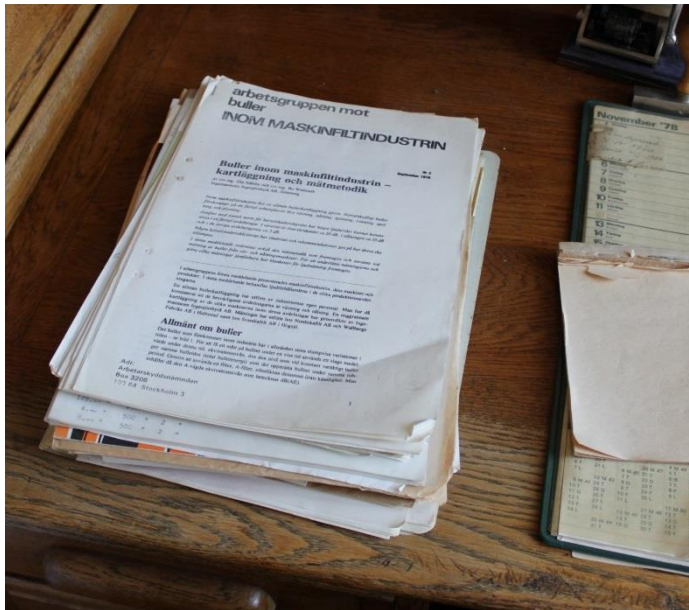
Högkonjunktur och nedläggning

Drivremmar spelade en viktig roll i svensk industri fram till mellankrigstiden då remdriften började avvecklas först succesivt men från krigsslutet i allt snabbare takt. Landets tre andra remfabriker lades ned under mellankrigsperioden och trettiotaldepressionen var naturligtvis en besvärlig period också för Göteborgs Remfabrik. Men mot mitten av decenniet blev situationen bättre och man började bland annat tillverka för export i större skala. Andra världskrigets importstopp innebar en högkonjunktur för remfabriken eftersom man då kvarstod som landets enda remtillverkare. En viss upprustning gjordes vid den här tiden: fabriksbyggnaden målades invändigt och gårdens avträden vid östra tomtgränsen ersattes med vattentoaletter inne. Samtidigt målades också företagets namn på den plåtklädda brandgaveln mot söder. I slutet på 1940-talet installerade man ljusrörsarmatur³. 1950 installerades ett tvättställ i väverisalen på bottenvåningen⁴.

Efter kriget övergick remfabriken alltmer man till produktion av transportband. År 1977 lades dock produktionen på Göteborgs Remfabrik AB ned helt. En bidragande orsak till beslutet var att Yrkesinspektionen ställde en mängd krav på förbättringar av arbetsmiljön för att driften skulle få fortsätta. Den 11 november 1977 stängde arbetarna av maskinerna och gick hem. Inga större förändringar hade då gjorts i byggnaden sedan 1930-talet. Maskinparken var oförändrad från 1900-talets början.

³ Birgersson, Lisbeth & Wrigglesworth, Trad (red.) (1983)

⁴ Bygglöshandling 1950-04-25 Ändring och utökning av vatten och avlopp

Dokument från Arbetsgruppen mot buller inom Maskinfiltindustrin ligger högst i traven på kontoret.

Föreningen Göteborgs Remfabrik

År 1978 löste kommunen in fastigheten och tog över aktierna i företaget. Under perioden 1960-1985 avindustrialiserades området och en stor del av bebyggelsen revs. På 1960-talet byggdes motorvägen E6 och i stadsplanen från 1965 avsattes bland annat remfabrikens fastighet som trafikområde. Göteborgs kommun hade alltså köpt upp fastigheten för att kunna exploatera marken för påfartsleder till Gårdamotet. Remfabriken skulle rivas. Men Föreningen Göteborgs Remfabrik, som bildades år 1978, såg till att bevara remfabriken som ett levande industriminne. Till en början stod Göteborgs Museer för hyra och vissa löpande utgifter medan föreningen fick ansvar att bygga upp en museal verksamhet samt att bevara och utveckla ett levande industriminne. Föreningen arbetar med tre centrala målsättningar:

- Att bevara Göteborgs Remfabrik som ett levande kulturminne.
- Att hålla yrkeskunskapen från den mekaniska vävnadsindustrin levande.
- Att visa Remfabrikens verksamhet, arbetsmiljö och historia för allmänheten.

Föreningen bedömde vid tillträdet 1979 att byggnaderna trots bristfälligt underhåll fortfarande var i gott skick och att inga svåra skador hade uppkommit i byggnadsstommarna. Dock tog föreningen tag i många nödvändiga reparationer direkt: avsynings- och paketeringsskjulet var i så dåligt skick att det revs och skorstenen lutade så kraftigt att man tvingades förkorta den med fyra ringar. Av säkerhetsskäl lades elsystemet om från högspänning till lågspänning, vilket innebar att trägolvet i torkrummet bröts upp och ett betonggolv gjöts. Öppningsbara luckor sattes för hisschaktet, asbest sanerades bort och brandsläckare sattes in. Trapphuset liksom insidan av fabriksbyggnadens fönster målades om. Taken lades om och isolerades i ett gemensamt projekt med fastighetskontoret. Nya rännor monterades. För att kunna ta emot besök inreddes impregneringsrummet till introduktionssal⁵.

⁵ Birgersson, Lisbeth & Wrigglesworth, Trad (red.) (1983)

De målade väggarna i det nu rivna avsynings- och paketeringsskjulet väl synliga på norra väggens fasad samt östra fasaden vid dörren mot lagret. Fotografi taget 1984 signatur S.W. (Göteborgs Stadsmuseums arkiv)

Byggnadsminnesförklaring

Efter en omfattande kulturhistorisk dokumentation av Lisbeth Birgersson och Trad Wrigglesworth byggnadsminnesförklarades Göteborgs Remfabrik år 1984.

Byggnadsminnesförklaringen innehåller något lika nödvändigt som ovanligt som ett omfattande skydd av maskinparken. Samma år uppfördes en tillbyggnad för fjärrvärmecentralen vid lagerentrén på bottenplan. Vidare revs det tillbygge till disponentsvillan som garaget var byggt intill. Nästkommande år reparerades solbänkarna på fabrikens åsida, södra gaveln fick ny plåttäckning, texten målades om, stupröret söder om genomgången på gårdssidan revs och "ilagning" genomfördes, en ny livräddningstrappa monterades på östra gaveln och mindre partier av tegelfasaderna åt samtliga väderstreck åtgärdades. Fönster och interiöra dörrar åtgärdades. Vinden tilläggsisolerades med gullfiber ovanpå befintligt sågspån⁶. Personalrummet/pausrummet (103) försågs med element och köksutrustning.

Händelser på senare år

1998 upprättades 23 parkeringsplatser på disponentsvillans tomt. Tomten som ingått i byggnadsminnesförklaringen kom därmed att exkluderas därifrån⁷.

År 2012 utnämnde Svenska industriminnesföreningen fabriken till årets industriminne 2012⁸.

2014 genomfördes utvändigt renovering av fabriksbyggnadens gårdsfasader, av fasader på garage och magasin samt träplanket mot vägen. Renoveringen omfattade omfogning, byte av frostsakat tegel, borttagning av inaktiva järn i fasaden, underhåll av livräddningstrappa och övrigt smide, fönsterrenovering samt åtgärdande av läckande takfot. Föreningen har förberett för en handikapptoilet i bottenvåningens nordvästra hörn⁹.

⁶ Bygglövshandlingar 1984-07-03 Tillbyggnad av fjärrvärmecentral, 1985-08-13 Utvändigt livräddningstrappa

⁷ Bygglövshandling 1998-11-09 Anordnande av 23 st provisoriska parkeringsplatser

⁸ <http://www.sim.se>

⁹ Remfabriken – beskrivning utvändigt renovering, Lindholm Restaurering 2013-03-18

Maskinparkens historia

Historik avseende maskinparken redovisas i separat vård- och underhållsplan, se bilaga.

Byggnadskronologi

1901 Uppförande av ny fabriksbyggnad.

1907 Delvis förlängande av gårdsflygeln för nytt ångpannrum.

1913 Nybyggnad av avsynings- och paketeringsrum.

1915 Förlängande av gårdsflygeln. Införlivande av skorsten i fabriksbyggnaden. Förlängande av övervåningarna.

1916 Elektrifiering av transmissionssystem. Omvandling av tidigare pannrum till transformatorrum och metallverkstad.

1918 Nybygge av förrådsbyggnad av trä i två våningar genom uppköp av granntomten, tomt nr 7 kvarteret Bleket.

1918 Uppköp av tomt nr 8 kvarteret Bleket med blivande disponentsvillan.

1921 Nybyggnad av garage.

1934 Dränering gårdsplan.

1942 Införande av vattentoaletter. Ommålning interiört. Målning av företagsnamn på södra gaveln.

1946-49 Installation av ljusrörsarmatur.

1950 Installation av tvättställ i väveriet, bottenvåningen.

1979 Rivning av avsyningsskjulet på fabriakens norra sida. Förkortning av skorsten.

1982 Omtäckning och isolering av plåttak på fabriksbyggnad.

1979-1983 Omläggning av elsystem. Montering av luckor för hisschakt. Sanering av asbest. Insättning av brandsläckare. Ommålning av trapphus och fönstrens insida. Inredning av introduktionssal i impregneringsrummet.

1985 Bygge av fjärrvärmecentral. Underhåll av solbänkar. Ny plåttäckning på södra gaveln, med ny inskription. Montering av livräddningstrappa. Borttagning av stuprör. Reparation av partier på tegelfasader. Underhåll av fönster och dörrar. Tilläggsisolering av vind. Reparation av träfasad under dörrar och fönster på magasinet, samt underhåll av dörrar och fönster. Underhåll av träplank.

1984 Byggnadsminnesförklaring.

2006 Nytt kök i pausrum/personalrum 103.

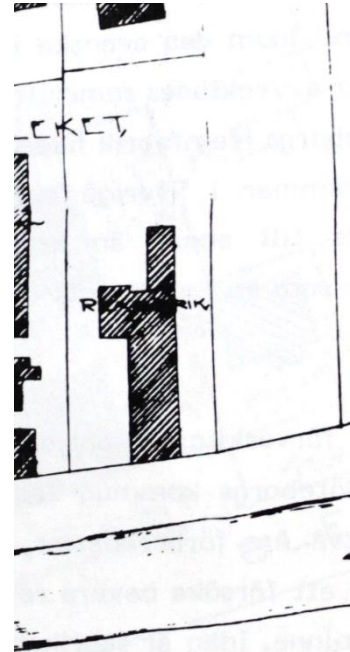
2012 Årets industriminne.

2014 Renovering av fabrik, magasin, garage (exteriörer) samt plank och grindar. Förberett för handikapptoilet på bottenvåningen.

Översiktlig ålderslegend

1891 Den första fabriken.

Totalförstörd i brand 1900.

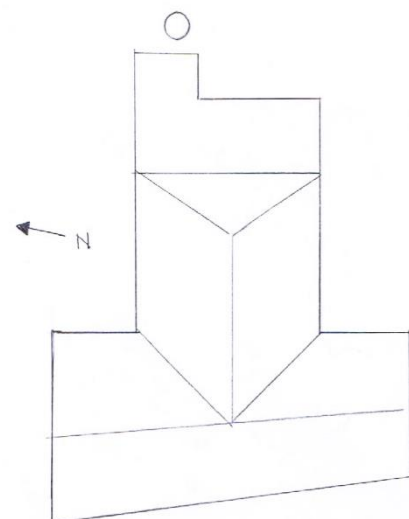
Utsnitt av situationsplan för Örgryte Tomtaktiebolags tillhörige hemmanslotter. (Birgersson och Wrigglesworth 1983)

1900 Den nya fabriken.

Bottenplan på gårdsflygeln sträcker sig längre österut än våningarna över. Skorstenen är fristående.

Akvarell från tidigt 1900-tal. Troligtvis förekom texten på södra fasaden inte förrän början på 1940-talet. (Birgersson och Wrigglesworth 1983, s. 14)

1907 Tillbyggnad för ångpannrum.

Motsvarande nuvarande verkstad.

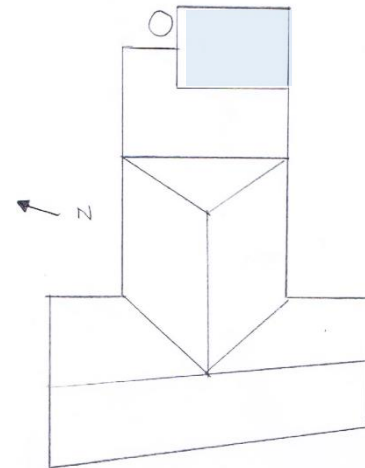
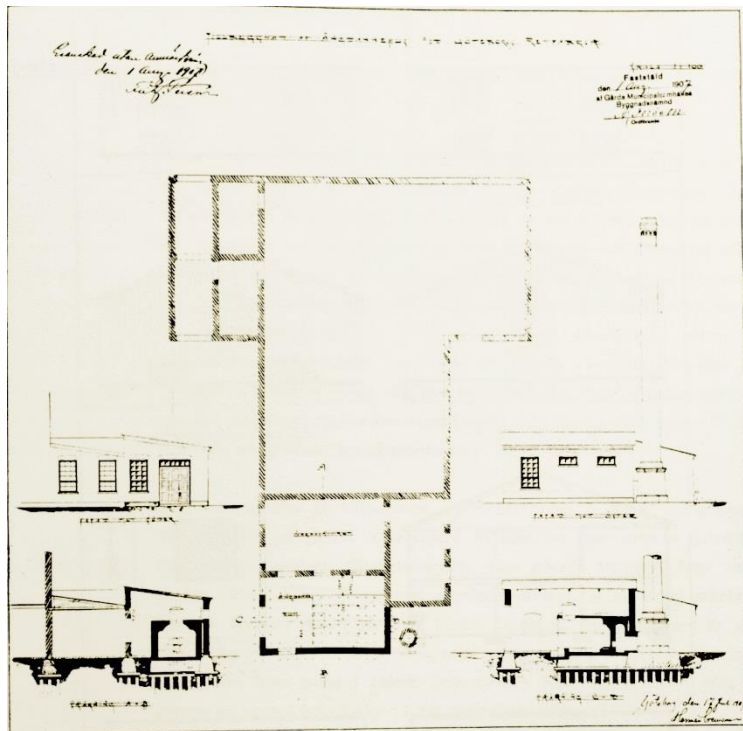

Illustration med bakgrund i Herman Svenssons ritning från 1907. (Birgersson och Wigglesworth 1983, s. 33)

1915-1916 Tillbyggnad övervåningar

Införlivande av skorsten

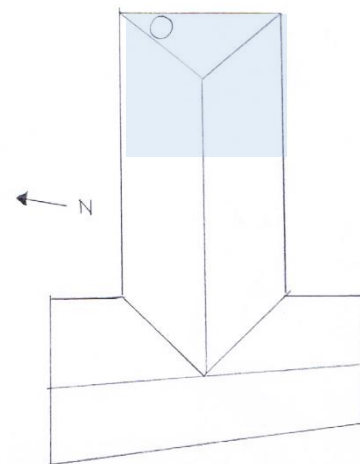
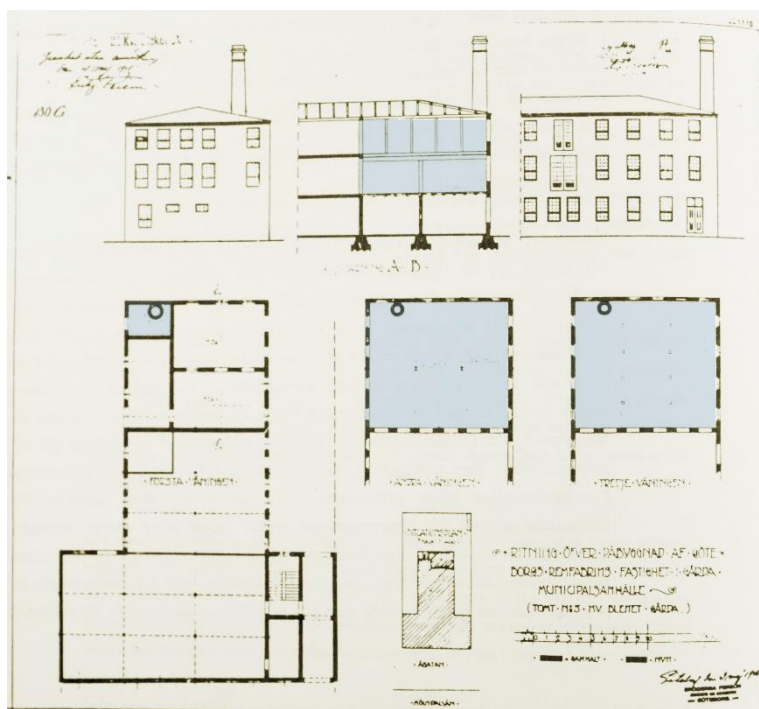
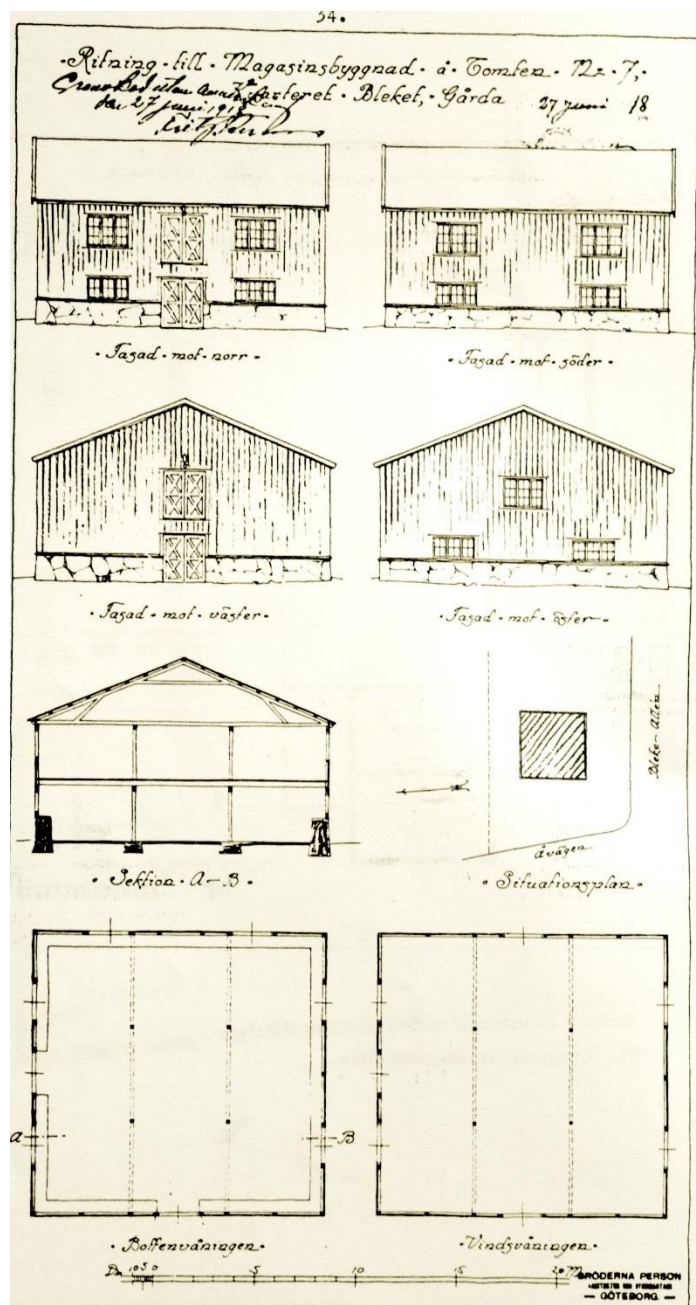

Illustration med bakgrund i Ritning för påbyggnad mot öster. Uppgjord av Bröderna Persson, år 1905. (Birgersson och Wigglesworth 1983, s. 18)

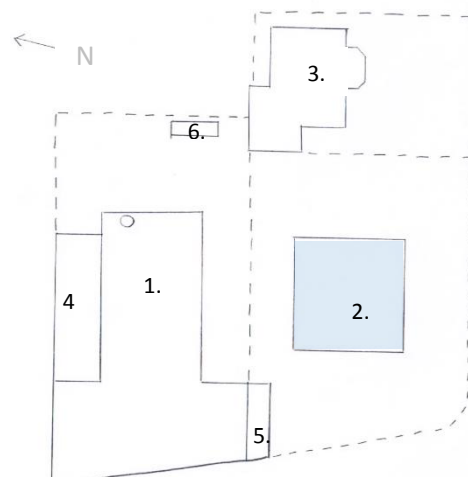
1918 Uppköp av intilliggande tomter

Nybyggnad av magasin

Disponentvillan tillkommer

Bröderna Perssons ritning av magasinet från 1908
(Birgersson och Wrigglesworth 1983)

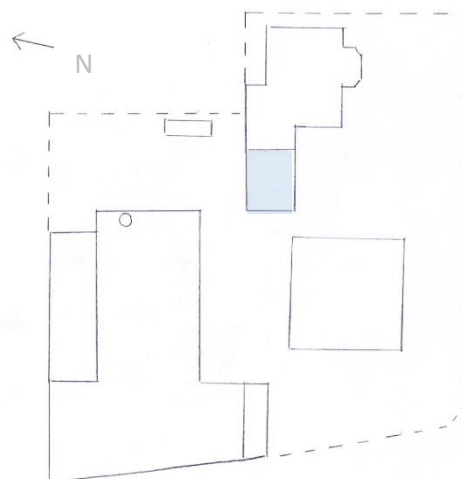
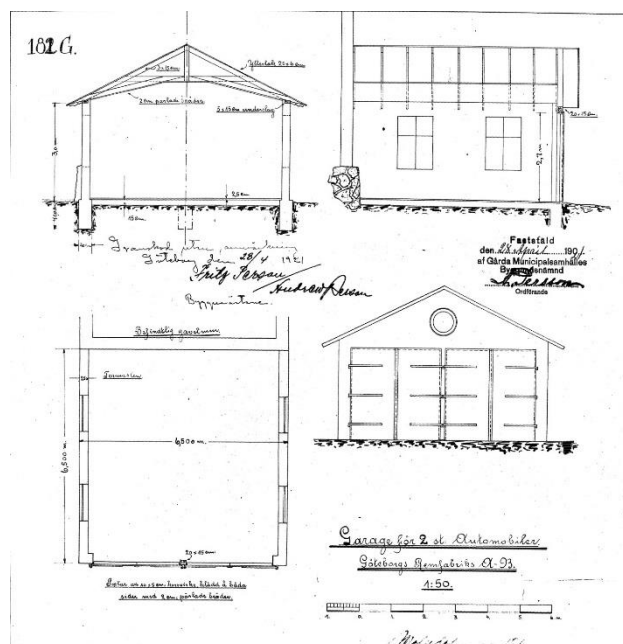

1. Fabriksbyggnad
2. Magasin
3. Disponentvillan
4. Avsynings- och paketeringsskjul (1913)
5. Skjul
6. Avträden

Avsynings- och paketeringsskjulet byggdes 1913 och revs 1979. Bilder tagna strax före och strax efter rivning. (Birgersson och Wrigglesworth 1983, s. 62)

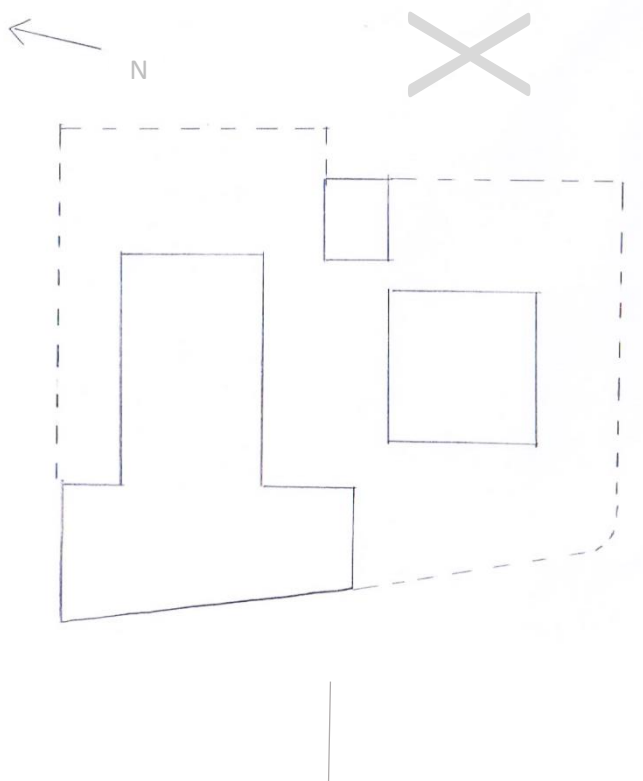
1921 Nybyggnad av garage

Ritning för garage (Bygglövsritning 1921-04-28
Nybyggnad av garagebyggnad)

2014 Anläggningen idag

Disponentsvilla med tillhörande tomt är exkluderad från byggnadsminnesförklaringen. Tomten rymmer idag en parkeringsplats.

3. SKYDDSSTATUS OCH KULTURHISTORISK VÄRDEBESKRIVNING

Byggnadsminnesskydd

Lagstiftning

En byggnad eller en miljö kan byggnadsminnesförklaras enligt 3 kap 1 § Kulturmiljölagen (1988:950). I samband med en byggnadsminnesförklaring skall Länsstyrelsen ange skyddsbestämmelser som gäller den framtida skötseln av byggnadsminnet.

Skyddsbestämmelserna regleras i 2 och 3 §§. Nedan följer ett utdrag ur Kulturmiljölagen.

2 § När en byggnad förklaras för byggnadsminne, skall länsstyrelsen genom skyddsbestämmelser ange på vilket sätt byggnaden skall vårdas och underhållas samt i vilka avseende den inte får ändras.

Om det behövs får föreskrifterna också innehålla bestämmelser om att ett område kring byggnaden skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas. *Lag (2000:265)*

3 § Skyddsbestämmelser skall så långt möjligt utformas i samförstånd med byggnadens ägare och ägare till kringliggande markområde. Ägaren får inte åläggas mera omfattande skyldigheter än vad som är oundgängligen nödvändigt för att bibehålla byggnadsminnets kulturhistoriska värde. Hänsyn skall tas till byggnadens användning och ägarens skäliga önskemål. *Lag (2000:265)*

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna.

Byggnadsminnesförklaring och gällande skyddsbestämmelser

Den 17 september 1984 förklarades fabriksanläggningen vid Göteborgs Remfabrik som byggnadsminne enligt Länsstyrelsens beslut.

Skyddsbestämmelser för Göteborgs Remfabrik

1. *Byggnaderna (fabrik, magasin och garage) som markerats med skraffering på bifogad karta (bilaga 1) får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.*
2. *I byggnadernas inre får inte sådana åtgärder vidtagas som medför ingrepp i bärande stomme. Fast inredning i fabriksbyggnaden inklusive maskiner enligt särskild förteckning får ej avlägsnas från de rum där de vid beslutstillfället är placerade (bilaga 2).*
3. *Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.*

4. Det område kring byggnaderna som avgränsats med streckad linje på bifogad karta (bilaga 1) skall hållas i sådant skick att anläggningens utseende och karaktär inte förvanskas.

Plan som visar byggnader och miljö som omfattas av skyddsbestämmelserna.
Fabriksbyggnaden är rödmarkerad, magasinet blåmarkerad och garaget är markerat med grönt. Områdets gräns markeras med orange streckad linje.

Del av tomten avyttrades sedan disponentvillan rivits och omfattas ej längre av skyddsföreskrifterna.

Förteckning av maskinpark som omfattas av skyddsföreskrifterna redovisas i vård- och underhållsplanen för maskinparken, se bilaga.

Krav på tillstånd

Skyddsbestämmelsernas utformning styr vilka typer av åtgärder som kräver tillstånd från Länsstyrelsen. I regel krävs alltid tillstånd för att:

- riva, flytta, bygga om eller bygga till
- ändra eller göra ingrepp i stommen
- ändra färgsättning eller ytskikt
- göra andra ingrepp i eller ändring av exteriören, t ex byte av tak- och fasadmaterial eller fönster och dörrar

- ändra interiören eller den fasta inredningen i vissa byggnadsminnen
- ändringar inom byggnadsminnets skyddsområde

För att Länsstyrelsen skall kunna fatta korrekta beslut i tillståndsärenden bör ansökan vara tydligt formulerad och välunderbyggd. Ansökan om ändring i skyddade delar skall innehålla motivering med särskilda skäl. En utförlig beskrivning av utförande/konstruktion, byggnadsmaterial och arbetsmetoder bör alltid bifogas.

I ansökan skall åtgärderna tydligt redovisas och åtföljas av en utförlig motivering.

Planförutsättningar

Byggnaderna med interiörer lyder även under Plan- och bygglagen. Göteborgs Remfabrik, som är utpekad som särskilt värdefull, skall behandlas så att det inte förvanskas enligt PBL.

Ur PBL 8 kap:

13 § En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

Första stycket skall tillämpas också på

1. anläggningar som är bygglovspliktiga enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap 7 §,
2. tomter i de avseenden som omfattas av skyddsbestämmelser i en detaljplan eller i områdesbestämmelser,
3. allmänna platser, och
4. bebyggelseområden

14 § Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.

Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

En anordning för ett syfte som avses i 4 § första stycket 2–4, 6 eller 8, ska hållas i sådant skick att den alltid fyller sitt ändamål. Lag (2011:335).

17 § Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Gällande plan

Gällande detaljplan är stadsplan som vann laga kraft 1988 och omfattar flera av kvarteren inom Gårda och Heden. Göteborgs Remfabrik (fabriksbyggnad, magasin samt garage) är skyddade genom Q vilket enligt planbestämmelserna innebär att tomten med byggnader skall utgöra reservat för befintlig, kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Vidare anges att tomtmarken inte ytterligare får bebyggas.

Övriga skyddsbestämmelser

Bevarandeprogrammet för Göteborg

Göteborgs Remfabrik finns upptaget i bevarandeprogrammet för Göteborg där det beskrivs som ett industrihistoriskt minnesmärke som visar hur en relativt liten industri fungerade i början av 1900-talet. Av särskilt värde bedöms de välbevarade interiörerna med hela maskinuppsättningar från 1900-talets början, kontoret med mera, vara.

Riksintresse för kulturmiljövård

Göteborgs Remfabrik ligger även inom område som utgör riksintresse för kulturmiljövård, Gårda O 2:4.

Motiveringen lyder: *industrimiljö på Mölndalsåns östra strand, med välbevarad fabriks- och bostadsmiljö från 1900-talets början, som visar åns betydelse som gammal transportled mellan Mölndals kvarnby och Göteborgs hamn, vilken gav upphov till omfattande industrietableringar från och med cirka 1880.*

Som uttryck för riksintresset anges: *Mölndalsån med kajgatan Åvägen, fabriksbyggnader av trä i tegel i 2-4 våningar – de större anläggningarna med anspråksfull arkitektur, bland annat tegelmönstring och höga fönster med rikt spröjsverk. Landshövdingehusen (från 1920-talet) närmast söder om fabrikskvarteren visar den för "Gårda fabriks- och arbetarsamhälle" typiska täta blandningen av arbetsplatser och bostäder.*

Skyddsföreskrifter i vård- och underhållsplanen

I byggnadsminnesförklaringens skyddsföreskrifter blir det tydligt att det är själva verksamhetens delar och den så gott som oförändrade arbetsplatsen (maskinpark och fasta inventarier) som man velat skydda och bevara. Byggnaderna har skyddats som omgivande stommar kring spåren efter verksamheten men också för att byggnaderna tillsammans utgör en välbevarad och tidstypisk industrimiljö.

Byggnadernas interiörer, främst i form av ytskikt, samt delar av den yttre miljön, såsom staket, grindar och markbeläggning har utelämnats i skyddsföreskrifterna. Den patina från verksamhetstiden som ytskikten visar upp, liksom den helhet som nämnda delar av exteriören bidrar till, är tveklöst en stor del av Remfabrikens kulturhistoriska värde och omfattas därmed implicit av tredje skyddsföreskriften:

3. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.

Kulturhistorisk värdebeskrivning

Vävsal andra plan

Göteborgs Remfabrik tillverkade en speciell produkt, vävda textilremmar, men var i grund och botten ett vanligt bomullsväveri av den första generationen. Fabriken utgör också en typisk industriell arbetsplats från början av 1900-talet. Remfabriken klassas som unik eftersom väverierna av detta slag sedan länge har försvunnit. Dessutom är den unik för att den i så liten grad har förändrats sedan 1910-talet och troligen finns det ingen lika välbevarad tidstypisk textilfabriksarbetsplats kvar i Skandinavien. Efter 1930-talet gjordes inga större förändringar inom fabriken och när verksamheten lades ner 1977 fanns fortfarande maskinparken från 1900-talets början kvar.

Genom att tillverkning fortfarande kan ske till viss del är fabriken också lämpad för att visa hur tillverkningen av remmar gick till och för undervisning om den industriella utvecklingen.

För Göteborgs del är fabriken också betydelsefull som representant för de industrier som växte fram utmed Mölndalsån.

Remfabriken är ett unikt industrihistoriskt minnesmärke som visar hur en relativt liten industri fungerade i början av förra seklet. Av särskilt värde är de välbevarade interiörerna med hela maskinuppsättningar från 1900-talets början, kontoret med mera.

Kulturhistorisk klassning och förhållningssätt

Fabriksbyggnaden, magasinet, garaget och miljön omfattas av byggnadsminnesförklaringens skyddsföreskrifter. För redovisade byggnader gäller bestämmelserna såväl exteriör som interiör. I miljön ingår bland annat trädgård, staket med grindar samt markbeläggning. I miljön ingår även en fjärrvärmecentral och även om byggnaden i sig inte är skyddad anger skyddsföreskrifterna att det område kring byggnaderna som ingår i byggnadsminnet skall hållas i ett sådant skick att anläggningens utseende och karaktär inte förvanskas.

Som ett stöd i den fortlöpande förvaltningen av Göteborgs Remfabrik är byggnaderna indelade i olika klasser utifrån vilken grad av bevarande och varsamhet som krävs vid hanteringen av de olika delarna. Klassningen nedan är gjord efter Higabs eget system där röd- och gulmarkerade delar motsvarar rum eller byggnadsdelar som omfattas av byggnadsminnesförklaringens skyddsbestämmelser. Grönmarkerade delar är utan kulturhistoriskt värde.

Göteborgs Remfabrik omfattas av skyddsbestämmelser genom byggnadsminnesförklaringen men lyder även under Plan- och bygglagens (PBL) skydds- och varsamhetsbestämmelser. I stort sett hela **interiören** samt **exteriören** i samtliga byggnader (fabriksbyggnad, garage och magasin), med undantag för fjärrvärmecentralen, är byggnadsminne. Vissa rum (fabriksbyggnaden) har också ett särskilt formulerat skydd som även omfattar fast inredning och delar av maskinparken. Något rum har också förändrats vilket minskat värdet varför det i klassningen nedan finns två grupper inom den högsta bevarandeklassen, en som omfattar rum med *mycket högt kulturhistoriskt värde* och en som omfattar rum med *kulturhistoriskt värde*.

I fabriksbyggnaden, garaget och magasinet finns endast rum som omfattas av byggnadsminnesförklaringen (**rödmarkerade** och **gulmarkerade**). Rum som ej omfattas av byggnadsminnesförklaringen (**grönmarkerade**) återfinns endast i fjärrvärmecentralen.

Mycket högt kulturhistoriskt värde

Rum/byggnadsdel som omfattas av skyddsbestämmelser enligt byggnadsminnesförklaringen och förvanskingsförbud (PBL 8 kap. 13 §).

Kulturhistoriskt värde

Rum/byggnadsdel med kulturhistoriskt värde som omfattas av skyddsbestämmelser enligt byggnadsminnesförklaringen och förvanskingsförbud (PBL 8 kap. 13 §).

Ovanstående rum skall behandlas med största försiktighet. Såväl underhåll som ändring i dessa delar kräver ingående studier och väl underbyggda åtgärder. Konservator kan behöva konsulteras för hantering av mer komplexa materialfrågor.

Vid ändring krävs tillstånd från Länsstyrelsen.

Utan kulturhistoriskt värde

Rum/byggnadsdel som ej omfattas av skyddsbestämmelser enligt byggnadsminnesförklaringen eller av förvanskingsförbud (PBL 8 kap.13 §). För rum är ej heller varsamhet PBL 8 kap 17 § relevant. För exteriör gäller dock att skicket skall hållas sådant att anläggningens (Göteborgs Remfabrik) utseende och karaktär inte förvanskas.

I avsnittet *Teknisk beskrivning, status samt vård- och underhållsåtgärder* redovisas exteriörens klassning i anslutning till respektive byggnadsdel. Rummens klassning redovisas på planritningar samt i anslutning till respektive rumsbeskrivning.

7. KÄLLFÖRTECKNING

Del 1 och del 2

Tryckta källor

Lönnroth, Gudrun (red.) (2000) *Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Göteborg – ett program för bevarande*.

Birgersson, Lisbeth & Wrigglesworth, Trad (red.) (1983). *Kulturhistorisk dokumentation inför byggnadsminnesförklaring. Nr 28, Göteborgs remfabrik : [23 kv Bleket tomt nr 5, Göteborgs kommun]*. Göteborg: Länsstyr. i Göteborgs och Bohus län

Arkiv

Stadsbyggnadskontorets arkiv

- 1907-08-01 Tillbyggnad av ångpannehus
- 1915-05-04 På- och tillbyggnad av fabrik
- 1918-06-27 Nybyggnad av magasinsbyggnad
- 1921-04-28 Nybyggnad av garagebyggnad
- 1934-05-22 Avloppsledning
- 1942-10-20 Inredning av WC
- 1942-12-15 Avloppsledning
- 1950-04-25 Ändring och utökning av vatten och avlopp
- 1984-07-03 Tillbyggnad av fjärrvärmecentral
- 1985-08-13 Utvändig livräddningstrappa
- 1998-11-09 Anordnande av 23 st provisoriska parkeringsplatser.

Bestämmelsekartor (stadsplan) - *Förslag till ändring av stadsplanen inom stadsdelarna Gårda och Heden, laga kraft 1988*

Higabs arkiv

- 1984-10-17 Fasader blivande utseende
- 1985-06-20 Fabriksbyggnad fönsterförteckning
- 1985-06-20 Fabriksbyggnads situationsplan plan 1
- 2012-02 Ritningsunderlag för systematiskt brandskyddsarbete.

Göteborgs stadsmuseum

Två fotografier på exteriör tagna av signatur S.W. år 1979 respektive 1984.

Övrigt

Byggnadsminnesförklaring för Göteborgs Remfabrik

Remfabriken – beskrivning utvändig renovering, Lindholm restaurering 2013-03-28

Riksintresse för kulturmiljövård, riksintressebeskrivning för Gårda (O 2:4)

Arbetsgruppen för remfabrikens bevarande (1978) *Bevarandet av Göteborgs remfabrik
- landets sista mekaniska väveri* [opubl.]

Internetkällor

<http://sfv.se> Statens fastighetsverk

<http://www.sim.se> Svenska industriminnesföreningen

Bilder och illustrationer

Samtliga bilder är, där inget annat anges tagna av Lindholm Restaurering AB 2013-2014

Källor till övriga bilder och illustrationer anges i anslutande bildtext.

